

DEN DANSKE ARBEJDSMARKEDSMODEL 1. maj 2021

ANALYSE

Udarbejdet af
Jon Nielsen
Chefanalytiker
Freja Englund
Stud.polit.

En høj organisationsgrad mindsker uligheden

Danmark og de øvrige nordiske lande er blandt de lande, hvor den største andel af lønmodtagere er organiseret i en fagforening. Når vi ser på tværs af lande, kan vi se, at den høje organisationsgrad bidrager til et mere lige samfund ved at hæve indkomstandelen for den fattigste halvdel af samfundet. Det viser vi her ved hjælp af regressionsanalyser. Resultatet understøttes af nyere studier fra bl.a. Den Internationale Valutafond (IMF) og OECD.

Kontakt

Chefanalytiker

Jon Nielsen

📞 40 54 18 80

✉️ jn@ae.dk

Kommunikationschef

Jesper Kirkbak

📞 50 73 71 34

✉️ jk@ae.dk

Hovedkonklusioner

- I Danmark er to ud af tre på arbejdsmarkedet medlemmer af en fagforening. Det er det næsthøjeste niveau i OECD, kun overgået af Island.
- Den høje organisationsgrad bidrager til en højere indkomstlighed. På baggrund af estimationer finder vi, at en stigning i organisationsgraden på 10 procentpoint medfører en stigning i indkomstandelen for den fattigste halvdel på 3,6 pct.
- Resultatet understøttes af nyere studier fra bl.a. Den Internationale Valutafond (IMF) og OECD. IMF har vist, at en stærkere fagbevægelse og højere organisationsgrad har positiv effekt på gennemsnitslønnen og på lønmodtagernes andel af indkomsten. Et studie fra OECD viser, at kollektive overenskomster øger beskæftigelsen og sænker uligheden.
- Det understreger vigtigheden af, at en større andel af danskerne melder sig ind i en overenskomstbærende fagforening.

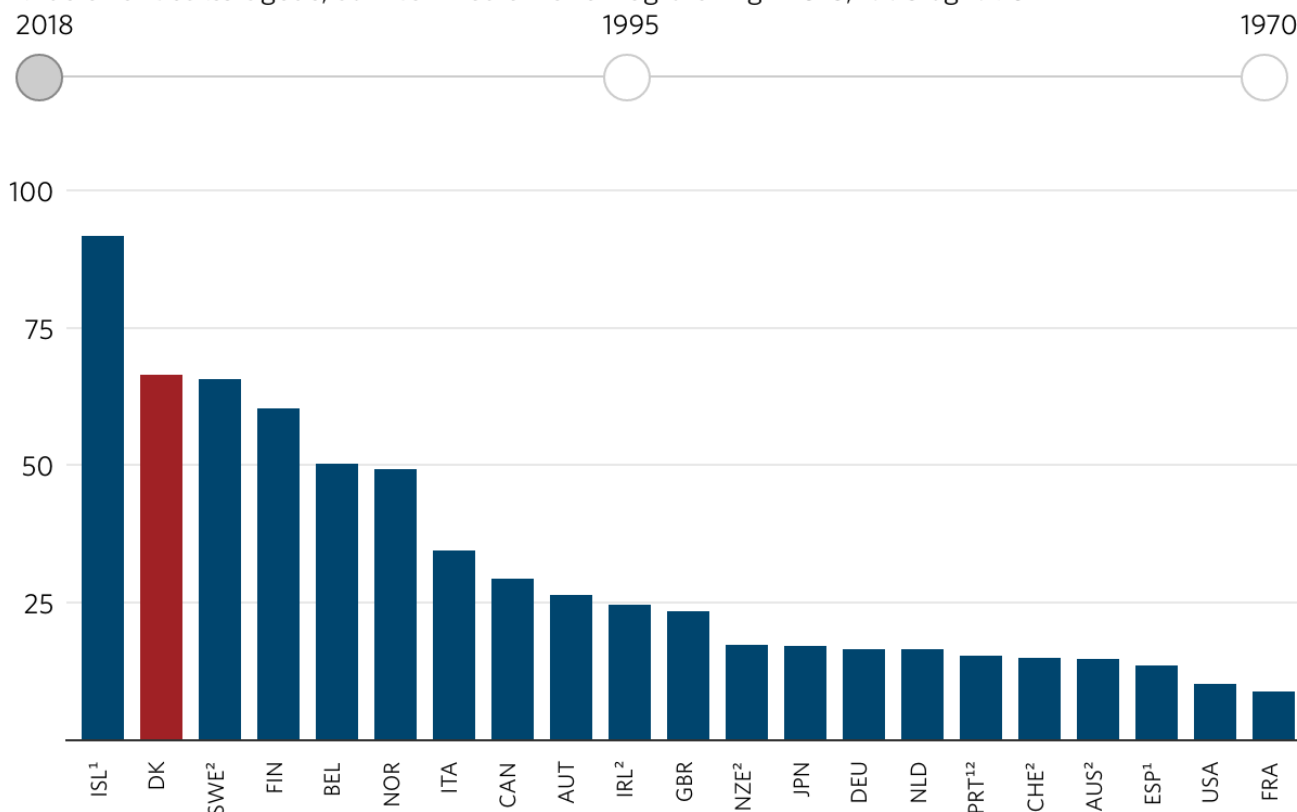
Danmarks økonomi er en blandingsøkonomi, der blander markedsøkonomiske træk med en høj grad af samordning mellem de økonomiske aktører. Det bygger bl.a. på, at mange lønmodtagere i Danmark er medlem af en fagforening. Fagbevægelsens indflydelse er med til at give den høje grad af lighed, vi har i Danmark. Det viser vi i denne analyse.

Danmark har høj organisationsgrad og høj lighed

I Danmark var to ud af tre på arbejdsmarkedet medlemmer af en fagforening i 2018. Det fremgår af figuren herunder. Det er det næsthøjeste niveau blandt 21 OECD-lande, kun overgået af Island. Også de øvrige nordiske lande er kendetegnet ved en høj organisationsgrad. I Danmark og mange andre lande er organisationsgraden i dag lavere end for femogtyve år siden, men højere end for halvtreds år siden.

Organisationsgrad i 21 OECD-lande

Andelen af beskæftigede, som var medlem af en fagforening i 2018, 1995 og 1970.

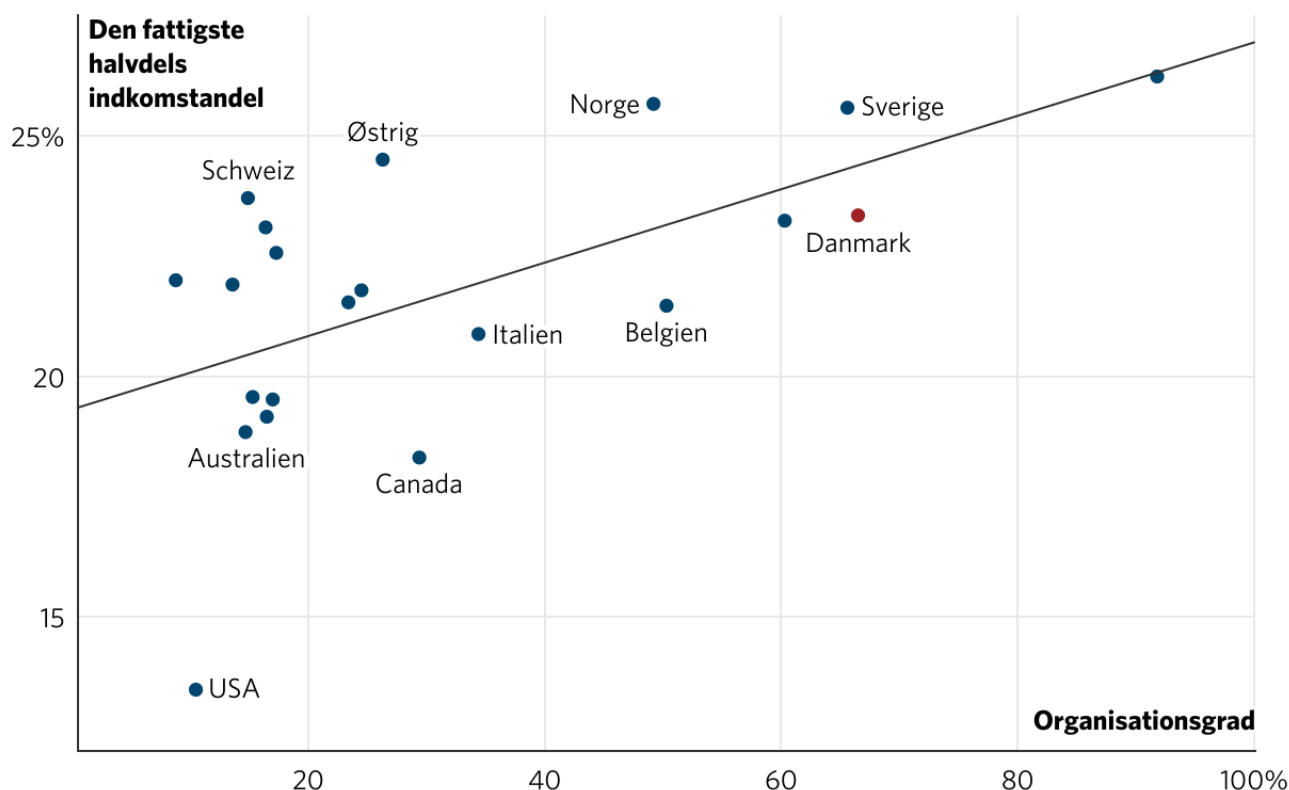
Anm.: (1) OECD har ikke data tilbage til 1970. I stedet har vi vist data for det tidligste år. (2) OECD har ikke data frem til 2018. I stedet har vi vist data for det seneste år.

Grafik: Arbejderbevægelsens Erhvervsråd • Kilde: AE på baggrund af OECD

Samtidig er indkomstfordelingen i Danmark meget lige i international sammenhæng. Det fremgår af figuren herunder, hvor vi sammenligner organisationsgraden i de 21 OECD-lande med den andel af indkomsten, der tilfalder den fattigste halvdel af befolkningen.

Simpel sammenhæng mellem organisationsgrad og lighed

Figuren viser sammenhængen mellem organisationsgrad og indkomstandelen for den nederste halvdel af indkomstfordelingen i 2018.

Grafik: Arbejderbevægelsens Erhvervsråd • Kilde: AE på baggrund af OECD og WID.

Figuren viser, at de skandinaviske lande skiller sig ud. I både Danmark, Sverige og Finland er mere end halvdelen af arbejderne organiseret i en fagforening, mens cirka en fjerdedel af den samlede indkomst tilfalder den fattigste halvdel af befolkningen. I lande, hvor færre arbejdere er organiserede, får den fattigste halvdel typisk en mindre andel af indkomsten. I USA, hvor kun omkring hver 10. beskæftigede er medlem af en fagforening, modtager den fattigste halvdel for eksempel kun 13,5 pct. af den samlede indkomst.

Fagbevægelsen sikrer, at den fattigste halvdel får del i indkomstfremgangen i samfundet

En simpel sammenhæng som den i figuren herover betyder ikke, at en stærk fagbevægelse og højere organisationsgrad nødvendigvis *medfører* en mere lige fordeling af indkomsten. Hvis man vil undersøge sammenhængen nærmere, er man nødt til at rense for andre mulige forklaringsfaktorer ved hjælp af regressionsanalyser. Det har Den Internationale Valutafond (IMF) gjort i et studie fra 2015.¹ Her vil vi undersøge sammenhængen mellem organisationsgrad og indkomstfordeling med en lignende metode.

Vi estimerer derfor effekten af fagforeninger på indkomstandelen for den fattigste halvdel af befolkningen for 17 OECD-lande fra 1995 til 2018. Samtidig kontrollerer vi for en række økonomiske faktorer, som også kan påvirke indkomstandelen. Valget af baggrundsvariable er inspireret af IMF's studie. Metoden er uddybet i metodeboksen sidst i analysen.

Vi finder, at [lønmodtagernes](#) organisationsgrad har en positiv betydning for den fattigste befolkningshalvdels andel af markedsindkomsten. Det indikerer, at fagbevægelsen øger den andel af løn- og kapitalindkomsten, som tilfalder den fattigste halvdel af samfundet før omfordeling.

Helt konkret finder vi, at når organisationsgraden vokser med 10 procentpoint, så stiger den andel af indkomsten, som tilfalder den fattigste halvdel af indkomstfordelingen, med 3,6 pct., jf. regressionsresultaterne i tabellen nedenfor. Effekten af højere organisationsgrad varierer en anelse på tværs af modelspecifikationer og ligger i intervallet mellem 2,3 og 3,6 pct., jf. metodeboksen sidst i analysen.

Udvalgte resultater fra den foretrukne model

Tabellen fremhæver udvalgte resultater fra den foretrukne estimationsmodel (model 2A i appendiks).

Ændring i indkomstandelen for den fattigste halvdel af indkomstfordelingen

Organisationsgraden stiger med 10 pct. point	3,58%
Beskæftigelsesfrekvensen stiger med 10 pct.	1,87%
Andelen af ICT kapital i samlet kapitalbeholdning stiger med 10 pct.	-0,33%
Den marginale topskatterate stiger med 10 pct. point	2,48%
Den rigeste percentils andel af top 50 pct. indkomst stiger med 10 pct.	-1,84%
Antal observationer	408
Forklaringsgrad	0,516
F-værdi	15,23
Antal lande	17

Anm.: De fremhævede estimationsresultater er alle signifikante på enten 1, 5 eller 10 pct. signifikansniveau.

Tabel: Arbejderbevægelsens Erhvervsråd • Kilde: AE på baggrund af WID, OECD, ICTWSS database, EUKLEMS, KOF, IMF og World Bank Data.

Det overordnede resultat er robust på tværs af en række forskellige modelspecifikationer og har samtidig en høj signifikans. Det betyder, at vi godt kan udelukke, at resultatet er drevet af stikprøveusikkerhed. Vi kontrollerer for en række arbejdsmarkedsinstitutioner udover organisationsgraden. Desuden kontrollerer vi for konstante, uobserverede faktorer samt for globalisering og ny teknologisk indflydelse på indkomstfordelingen. Da indkomstandelen for den fattigste halvdel af befolkningen mekanisk afhænger af, hvor meget indkomst der tilfalder den rigeste halvdel, så kontrollerer vi også for faktorer, der primært påvirker denne halvdel. Derfor kontrollerer vi for, hvor meget kapitalindkomsten fylder i det samlede

indkomstbillede, marginal topskatterate og for den rigeste procents andel af de rigeste halvtreds procents indkomst.

Estimationen peger på, at i lande, hvor fagbevægelsen er stærk og organisationsgraden højere, der vil en større andel af indkomsten tilfalde den fattigste halvdel af indkomstfordelingen.

Sammenhængen bakkes op af den fagøkonomiske litteratur

I den fagøkonomiske litteratur bliver sammenhængen mellem en stærk fagbevægelse og en høj indkomstlighed ofte forklaret med, at fagbevægelsen sikrer relativt vellønnede lavtlønsjobs, som giver virksomhederne incitament til at investere mere i medarbejdernes produktivitet. Derudover er fagbevægelsen med til at påvirke den generelle opinion til fordel for uddannelse, overførsler og skatter, der gør, at almindelige menneskers får andel i den generelle indkomstfremgang. IMF peger desuden på, at en stærk fagbevægelse også påvirker opinionen til fordel for omfordeling af indkomsten. Det har vi ikke med her, da vi kun ser på markedsindkomsten.

Den førnævnte IMF-rapport fra 2015 undersøger, hvordan fagbevægelsers organisationsgrad påvirker indkomstudviklingen og uligheden på tværs af 20 avancerede økonomier, heriblandt Danmark. IMF finder, at organisationsgraden har betydning for indkomstfordelingen, og estimerer, at et fald i organisationsgraden på 10 procentpoint fører til en 5 pct. stigning i bruttoindkomstandelen for de rigeste 10 pct. i gennemsnit.

IMF's resultater er robuste overfor en række faktorer, som også er inkluderet i modellerne i denne analyse. Det indebærer eksempelvis globalisering, ny teknologisk indflydelse på udviklingen og finansielle faktorer. Derudover argumenterer forfatterne for, at resultaterne kan fortolkes kausalt, da deres estimater er beregnet ved hjælp af et instrument. Resultaterne indikerer ifølge IMF derfor, at et fald i organisationsgraden fører til et fald i lønkvoten, hvilket betyder et fald i gennemsnitslønnen for alle lønmodtagere, sammenlignet med en situation, hvor lønkvoten ikke er påvirket af reduceret organisationsgrad. IMF argumenterer også for, at en faldende organisationsgrad påvirker lønfordelingen mellem lønmodtagere, sådan at en større andel af lønkvoten tilfalder toppen af lønfordelingen.

Studiet gennemgår også en række forskningsstudier af sammenhængen mellem organisationsgraden og uligheden efter omfordeling. Her fremhæver de, at også når man ser efter skat, giver en højere

organisationsgrad lavere ulighed.

Samlet set viser studiet fra IMF, at fagbevægelsen i høj grad er med til at skabe et mere lige samfund. Dette resultat er også at finde andetsteds, bl.a. i DiNardo et al. (1996), som ligeledes finder, at fagforeninger er med til at skabe mere lighed i indkomstfordelingen. Resultater fra Piketty & Saez (2006) argumenterer for, at ændringer i organisering påvirker indkomstniveauet for dem med lav eller mellem indkomst, mens de ikke finder det sandsynligt, at topindkomster påvirkes direkte.

I en senere analyse fra OECD, udgivet i 2018, undersøges det, hvordan forskellige overenskomst- og forhandlingssystemer klarer sig. Forhandlingssystemerne inddeles blandt andet efter fagbevægelsens dækningsgrader og institutionelle forskelle såsom hvilket niveau, overenskomster forhandles på, og i hvor høj grad der er lønkoordination mellem sektorer.

Her finder OECD, at forhandlingssystemer med høj grad af koordination mellem sektorer såvel som forhandlingspartnere – som tilfældet er i Danmark – klarer sig bedre på en række parametre. Analysen viser blandt andet, at samfund med koordinerende forhandlingssystemer har en større erhvervsfrekvens, en lavere ledighed og en højere deltagelse af udsatte grupper på arbejdsmarkedet. Med udgangspunkt i det danske forhandlingssystem viser OECD, at beskæftigelsesfrekvensen i gennemsnit er 5 procentpoint højere og arbejdsløsheden i gennemsnit er 1 procentpoint lavere sammenlignet med lande med ukoordinerede forhandlingssystemer. OECD advarer dog imod at fortolke disse resultater kausalt, da der er relativt få observationer i nogle af de grupper, som forhandlingssystemerne er inddelt efter.

Studiet fra OECD peger yderligere på, at overenskomst- og forhandlingssystemer som det danske kan medføre en lavere bruttolønspredning, uagtet om man sammenligner 1. og 9. decil, 1. og 5. decil eller 5. og 9. decil. Det betyder, at lønningerne er tættere mellem top og bund, men også mellem de midterste lønninger og hhv. toppen og bunden. OECD understreger selv, at effekterne på lønspredningen er signifikante, men ligesom med de foregående resultater skal de fortolkes varsomt.

Samlet set angiver OECD, at det danske forhandlings- og overenskomstsistem i gennemsnit øger beskæftigelsesfrekvensen, sænker arbejdsløsheden, mindsker lønspredning og reducerer ulighed i lønninger, sammenlignet med ukoordinerede forhandlingssystemer.

Fagbevægelsen sikrer også social udvikling i bredere forstand

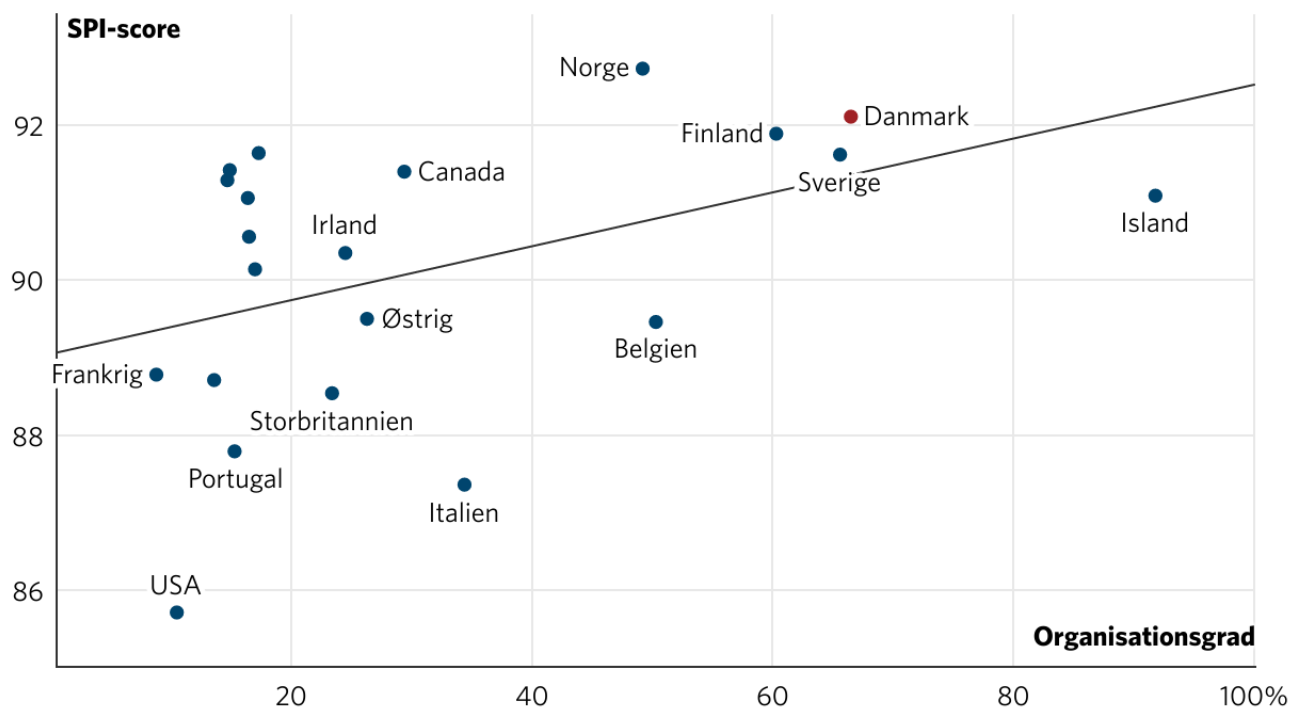
Fagbevægelsen varetager sine medlemmers interesser på en lang række andre områder, som ikke nødvendigvis er relateret til løn eller indkomstfordeling. I litteraturen argumenteres der også for, at effekten af en stærk og velorganiseret fagbevægelse også skal evalueres på bredere sociale mål end rent økonomiske størrelser.

Et bud på et sådan mål, der kan beskrive sociale fremskridt, er den såkaldte Social Progress Indicator (SPI). SPI-scoren er baseret på en række indikatorer for, om et samfund opnår sociale fremskridt under ét. Særligt interessant for denne analyse er, at SPI-scorer ikke indeholder økonomiske mål, men alene indikatorer for adgangen til information, uddannelse, forventet levealder, miljøkvalitet, politiske rettigheder mv., samt om befolkningen i et givent land får opfyldt basale menneskelige behov.

Figuren nedenfor viser sammenhængen mellem organisationsgrad og SPI-scoren for de 21 OECD-lande fra de første figurer ovenfor. Igen er der umiddelbart en positiv sammenhæng – bl.a. drevet af de nordiske lande, som alle har en forholdsvis høj SPI-score. Selvom man igen skal være varsom med at tolke sammenhængen som en årsagssammenhæng, så understreger figuren, at der også kan være sociale gevinster at hente af en højere organisationsgrad – muligvis fordi en høj organisationsgrad sænker uligheden.

Simpel sammenhæng mellem organisationsgrad og Social Progress Indicator

Figuren viser sammenhængen mellem organisationsgrad og SPI-scoren.

Anm.: Data for SPI-scoren er angivet for 2020, mens organiseringsgraden er angivet for 2018. Dette er gjort af datamæssige hensyn, for at få flest mulige observationer.

Grafik: Arbejderbevægelsens Erhvervsråd • Kilde: AE på baggrund af OECD og Social Progress Imperative.

Faldende organisationsgrad er et problem for sammenhængskraften på arbejdsmarkedet

Et velorganiseret arbejdsmarked er således med til at sikre en fair fordeling af indkomstfremgangen i samfundet. Derfor er det et stort problem, at der siden 1990'erne er sket et fald i andelen af lønmodtagere, der organiserer sig i fagforeninger. Det forringer lønmodtagernes velstand og øger uligheden i samfundet. Når arbejdsmarkedet også samtidig udfordres af nye teknologier eller automatiserede arbejdsgange, så kan en stærk fagbevægelse være en vigtig brik for at sikre, at almindelige mennesker får en fair del af den velstand, der bliver skabt i økonomien.

Metodeboks: Sådan har vi gjort

Vores estimationsmetode er inspireret af den metode, som IMF har anvendt i en rapport fra 2015. Vi tager udgangspunkt i paneldata for 17 OECD-lande (Australien, Østrig, Belgien, Canada, Tyskland, Danmark, Spanien, Finland, Frankrig, Storbritannien, Irland, Italien, Japan, Holland, Portugal, Sverige og USA) fra 1995 til 2018. Den grundlæggende estimationsmodel er givet ved følgende model:

$$\ln(\text{indkomstandel, bund}) = \beta_0 + \beta_1 \text{organisationsgrad} + \beta_2 1_{\text{minløn, it}} + \beta_3 \text{tryghedsindeks}_{it} + \beta_4 Z_{it} + \mu_i + \theta_t + \epsilon_{it}$$

Hvor *organisationsgrad*_{it}

er andelen af lønmodtagere, som er medlem af en fagforening, *tryghedsindeks_{it}*

er et indeks for graden af beskyttelse under ansættelse (fra OECD) og $1_{minløn,it}$

er en dummy, som tager værdien 1, hvis det pågældende land har en fastlagt minimumsløn i det pågældende år. Derudover inkluderes Z_{it}

, som er en vektor af andre variable, der også forventes at have en effekt på indkomstfordelingen. Disse variable inkluderer beskæftigelsesfrekvens, teknologi (andelen af ICT kapital i samlet kapitalbeholdning), et indeks for handelsglobalisering (fra KOF), den marginale topskatterate, et indeks for finansielle institutioner (fra IMF) samt en dummy for bankkriser, som tager værdien 1, hvis det pågældende land er i systemisk bankkrise i det pågældende år.

Den grundlæggende model udvides i 2 versioner, hvor model 1 inkluderer profitkvoten, mens model 2 inkluderer indkomstandelen for den øverste percentil af indkomstfordelingen i forhold til top 50 pct.

Alle modeller er estimeret ved brug af OLS med fixed effects, således at estimerterne ikke påvirkes af landespecifikke faktorer, der er konstante over tid. Resultaterne af de enkelte estimationer findes i tabellen nedenfor. Den foretrukne model er fundet ud fra det samlede billede af signifikans på tværs af estimer, samt størrelsen på F-værdien. Model 2A er derfor udvalgt som den foretrukne model.

Estimationsresultater

Tabellen viser effekterne på indkomstandelen for den fattigste halvdel af indkomstfordelingen.

	Model 1A	Model 1B	Model 1C	Model 2A	Model 2B	Model 2C
Organisationsgrad	0,267	0,267	0,233	0,358	0,357	0,335
Minimumsløn (dummy)	-0,048	-0,047	-0,050	-0,026	-0,025	-0,027
Tryghedsindeks for ansættelse på regulære kontrakter	-0,055	-0,055	-0,054	-0,037	-0,037	-0,035
Beskæftigelsesfrekvens	0,126	0,125	0,130	0,187	0,185	0,193
Teknologi	-0,026	-0,026	-0,025	-0,033	-0,032	-0,032
Globaliseringsindeks	-0,144	-0,150	-0,141	-0,056	-0,062	-0,051
Marginal topskat	0,268	0,267	0,264	0,248	0,247	0,245
Finansielle institutioner	0,050	0,052		0,044	0,047	
Bankkrise (dummy)	0,005			0,006		
Kapitalindkomst, andel	-0,143	-0,144	-0,155			
Indkomstandel for top 1 pct. (i forhold til top 50 pct. indkomst)				-0,184	-0,185	-0,193
Konstant	-1,261	-1,232	-1,286	-2,776	-2,747	-2,851
Antal observationer	408	408	408	408	408	408
Forklaringsgrad (R^2)	0,460	0,458	0,452	0,516	0,514	0,509
F-værdi	7,89	6,77	6,54	15,23	6,94	6,88
Antal lande	17	17	17	17	17	17

Anm.: Mørkeblå indikerer at estimatet er signifikant på 5 pct., mens lyseblå indikerer signifikans på 10 pct.

Tabel: Arbejderbevægelsens Erhvervsråd • Kilde: Indkomstandel for nederste 50 pct. og top 1 pct og kapitalindkomst: WID. Fagforeningsgrad, tryghedsindeks, beskæftigelsesfrekvens og marginal topskatterate: OECD. Minimumsløn: ICTWSS database. Teknologi (ICT kapital ift. samlet kapital): EUKLEMS. Globaliseringsindeks: KOF. Finansielle institutioner (indeks): IMF. Dummy for bankkrise: World Bank Data

Litteratur

Buitron, Caroline Osorio & Jaumotte, Florence (2015). "Inequality and Labor Market Institutions". IMF Staff Discussion Note. <https://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2015/sdn1514.pdf>

DiNardo, J., N. Fortin, and T. Lemieux (1996). "Labor Market Institutions and the Distribution of Wages, 1973–1992: A Semiparametric Approach," *Econometrica*, Vol. 64, no. 5, pp. 1001–44.

OECD (2018). "OECD Employment Outlook" OECD Publishing. https://read.oecd-ilibrary.org/employment/oecd-employment-outlook-2018_empl_outlook-2018-en#page1

Piketty, T. & Saez, E. (2006). "The evolution of Top Incomes: A Historical and International Perspective". NBER Working Paper Series, 2006, no. 11955

1 F. Jaumotte & C. Osorio Buitron (2015): 'Inequality and Labor Market Institutions', IMF Staff Discussion Notes, www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2015/sdn1514.pdf